

28. szám 1869. Július 15.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.KIADÓ-TULAJDONOS:
AZ „ATHENAEUM”
IROD. ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT.

A képeket kitűnőbb művészeink rajzolják s metszi RUSZ K.

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1869.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM”
(BEMLŐTT EMICH GUSZTÁV-FÉLE)
NYOMDÁBAN.

Cikkek: A rómaiak kertjei- és nyaralóiról. — „Az 1836-ban elfogott országgyűlési ifjak felségseértési pöre.” *Walther Imrétől.* (Végo.) — Istenítéleti párhajok nő és férfi közt. — „Gyöngyhalászat.” (Xantus János, Dél-Kaliforniai u. tászából.) — A Magyarországon hódító törökök hogyan

tisztelték a keresztény vallásokat. — „Egyhét története.” *Vadnai Károlytól.* §. Vegyes közlemények. — Ujdonságok. **Képek:** Kéjbarlang egy ó-római nyaralóban, — Széna-gyűjtés. (Életkép.) — „A tél.” — Gyöngyhalászat Kalifornia-ban.

Ujdonságok.

* (*Képviselet utolsó ülése*) csütörtökön lesz. A bírói hatalomról szóló törvényjavaslat már részleteiben is el van fogadva. Miletics sajtó-kereseti ügyében a felhatalmazott bizottság jelentése folytán a ház megtagadta az engedélyt, hogy Mileticset a kir. ügyész sajtópörbe foghassa. A delegáció tagjai szombat este utaztak Bécsbe, s vasárnap volt az első ülés.

* (*A honvédkerületek parancsnokai*) f. hó 16-ára Budára rendeltettek be, katonai tanácskozásra. E gyűlésen József főherceg — mint a honvédhadsereg főparancsnoka — fog elnökölni.

* (*Kazinczy széphalmi lakása*) sokáig elhagyottan, rozszantan állt, s a lapok sokat emlegették, míg végre akadémiánk vette pártfogása alá, és Kazinczy lakását most már építik, hogy a kegyeletnek fenntartsák a falakat, melyek közt nyelvünk reformatora oly sokat dolgozott. Az akadémia egyszersmind Kazinczy három unokáját is nevelteti, kik most szükségét látnak. Atyjuk, Kazinczy Bálint, honvéd lévén, most foglalkozás nélkül van. Kazinczy unokái közül a legidősebb 16, a legifjabb pedig 12 éves.

* (*B. Orbán Balázs jelenté.*) hogy „Székelyföld” című nagyrészt munkájának harmadik kötete, mely Háromszék ismertetését tartalmazza, 10—12 nap múlva megjelenik. Fölkéri tehát a gyűjtőket, hogy izeiket mielőbb beküldeni sziveskedjenek, miután a mű megjelenésével azonnal a nagyobb bolti ár lép életbe, vagyis 4 frt, míg most a kötet 2 frt 50 kr-ával rendelhető meg. Szerző lakása váci-utca 9. szám.

* (*Az aradi vértanúk körül*) Damjanics, Lanner, Pöltenberg, Schweigel, Vécsey és Lázár övegyeinek a kormány évi nyugdíjat rendelt, egyenkint mindenkinek 600 forint.

* (*Képviseletválasztás*). Ujvidéken, melynek képviselőtérő Miletics lemondott, újra Miletics van megválasztva 471 szavazattal, Mandics osztálytanácsos 55 szavazata ellenében.

* (*Ösvölgyi kővált csontokat*) küldött Margitay Gábor mérnök a debreceni múzeum számára. A csontkővált egy felső állkapocsnak bal része, 3 ép fogával az őstuloknak. (Bos urus primigenius), melynek nagyszerű homloksontja a rajta levő óriási mérvű szarucsapokkal az ottani múzeumban is látható. E csontok közt 6—7 vonal vastagságú emberi koponya is találtatott a nagyváradi-kolozsvári vasutvonal építése alkalmával Nagygyéven felül, 5 öl mélységben, egy búzós földtömegben, melylyel egy valaha ott volt barlang üregét a víz megtöltötte, mely a nevezett mérnök szavai szerint tele volt több ismeretlen állatcsontok, emberkoponyák s őslényi maradványokkal. E kővületeket az angol, német, francia mun-

kások szekér számra szedik össze, s küldik a külföldre. — Az illető hatósági közegeket figyelemzetjük köteleesséjükre.

* (*A lejdat egyetem*) nagy termében közelebb heves vita folyt holland nyelven e thema fölött: „A protestantizmus Magyarországon az utolsó husz év alatt.” Kovács Ödön székely-kereszturi hazánkfia nyilvános tudori vizsgája volt ez a theologiai tudományokból, s hazánkfiára a tudori koszoru elnyerésével végződött. Végül Kuennen tanár üdvözlé a fiatal tudóst, s többi közt ezeket mondá: „En hiszem, reménylem, hogy a küzelemben és a diadalban gazdag magyar prot. egyház ami jeles tanítványunkkal erősödvé, új barátokat fog szerezni az emberiség nagy és nemes harcában, s a szabadság hőseinek dicsősége és öröme közös lesz széles e világban.”

* (*Az országos erdészeti egyesület*) f. évi közgyűlését szept. 26-tól okt. 1-ig Kassa városában és vidékén fogja megtartani. A gyűlésen tárgyalandó erdőgazdasági kérdéseket, melyek közé a vadászati törvényjavaslat felett felmerült újabb nézetek megvitatása szintén fölvetetett, nemkülönben a napirendet is annak idején fogja közölni az egylet. Addig is tudtul adja, hogy a hazai közlekedési vállalatok az egyesület azon tagjait, kik a közgyűlésen résztvenni kívánnak, mint eddig, úgy most is mérsékelt díjak mellett fogják szállítani.

* (*A magyar földtani intézet*) Budapest és környéke nyugati részét s a Zsilvölgyet és vidékét részletesen fogja fölvenni, amant Hantken Miksa, ezt dr. Hoffmann Károly vezetése alatt. Földtani viszonyainkkal eddig főképp idegenek foglalkoztak. Erdélyt s a közszenben gazdag Zsilvölgyet is német tudósok ismertették velünk. De később is jobb megmozdulni, mint soha.

* (*Rómer Flóris, Archaeologiai Értesítője*) tudatja, hogy a híres és sokat emlegetett szent Margit oltár, ez árpádkori ereklyét, melyet tulajdonosa külföldön adott el, egy derék, vagyonos műbarát visszaszerzi saját gyűjteményé számára. Továbbá e közlöny írja azt is, hogy a részvétét mindenre kiterjesztő Wenkheim Krisztina grófkisasszony évenként 50 forint ad a bécsi műipari iskolának egy magyar növendék számára.

* (*A pesti tud. egyetemet*) 186°/o iskolai év első felében 2230 hallgató látogatta. Ezek között volt 75 theologus, 1199 joghallgató, 477 orvosnövendék, 124 bölcsészethallgató, 98 gyógyszerészeti hallgató, 172 sebész, 85 szülésznő. A bölcsészeti előadásokra ezenkívül 30 theologus, 600 joghallgató és 186 orvosnövendék járt el. Az összes négy karnak 4771 rendes és 104 rendkívüli hallgatója volt. A vallásra nézve volt 1205 r.-katoli-

Ötödik évi folyam.

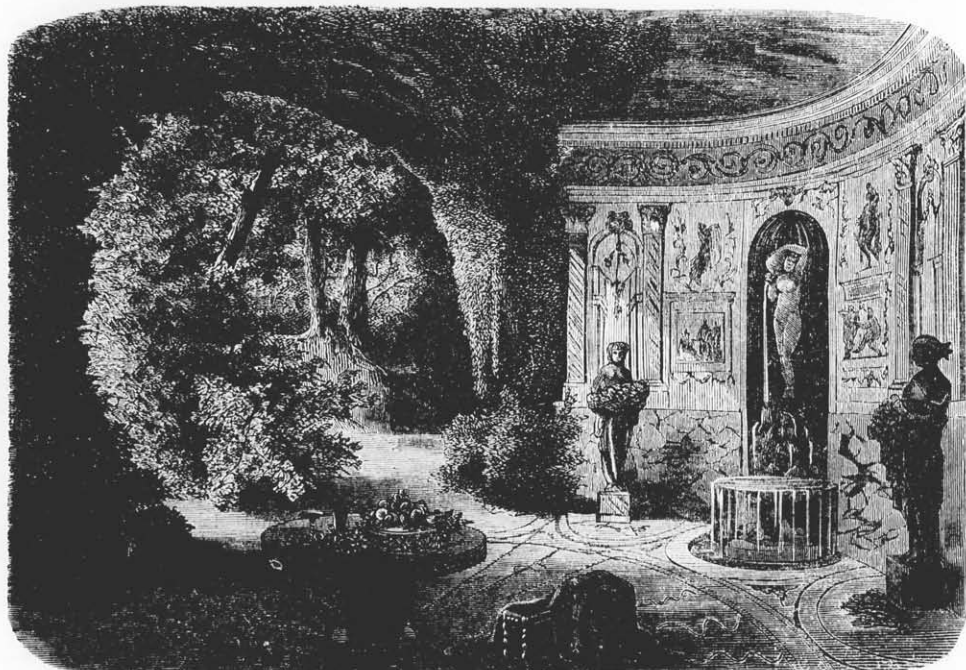
28. szám.

Pest, 1869. Július 15-én.

A rómaiak kertjei- és nyaralóiról.

Már több ízben volt alkalmunk a régi rómaiak családi-, társas- és művészi életéről, erényeik- s hibáikról egy-egy képet nyujtanunk. Most nyaralóik- és kertjeikről szólnunk.

világra terjedt ki, oly roppant gazdagság halmozódott össze ott egy-két család kezében, mihez fogható példa sem azelőtt, sem azóta nem volt. Ily korszakban a műkertészet már csak azért is igen

Kéjbarlang egy ó-római nyaralóban.

A görög műveltség, fényűzés és keleti pompával egyidejűleg megnérhetlen kincsek szivárogtak be Rómába, s midőn e város uralma a fél

magas fokra szokott emelkedni, mert előmozdítja a dúsak fényűzése- és szeszélyei kielégítését.

A római császárok idejében a diszkertek már

annyira elterjedtek s annyira nagyok valának, hogy maga Tiberius, Róma rákfenejének nevezi azon divatot, mely szerint a leghasznosabb mezei birtokokat diszkertekké alakították. A rómaiaknál két hatalmas emeltyű szolgált a műkertészet kifejtésére: egyrészt gazdagságuk és fényszere tettk, másrészt hajlamuk a falun lakás és mezei munkával való foglalkozás iránt; mivel azonban Rómában már Augustus idejében egy 13,200 lépésnyi kerületű téren 2,000,000 emberről több lakott együtt, világos, miként csak kevés sorskegyelt számára jutott osztályrészül azon szerencse, hogy a városban való vidéken (rus in urbe) lakjék, miként Martiál költő a Sparsus nevű nagy kertet nevezte. Idővel közvetlenül a város kapui előtt is alakult számos diszkert, mindazáltal a földbirtokokok előnyösebbnek tartották falusi jószágaikra költözni a melegebb évszakokban, mivel Rómában s közel vidékén nyáron át hajdanában is épen olyan rossz volt a levegő, mint ma.

A római műkertészet virágzásának kora, egyzersmind ezen birodalom fénykora is volt. Bizonyos, hogy még soha, egyetlen ország sem volt oly gazdag műkertekben, mint Déli- és Közép-Itália, Tibur, Praeneste s Tusculum vidéke; Róma hegységei közt délnek és keletnek, a tyrrhén tenger partjai a Tibernek Ostiánál beömlésétől Oricián, Antiumon át egész a bajae-i öbölhöz: a szó szoros értelmében nyaralókkal volt ellepve s ezek közt számos az olyan, melyekhez képest mai fejedelmek kéjlakait nyomorúságosnak mondhatni. Egész vidékek terjedelmesen épített városokhoz hasonlítottak, mi miatt már az azonkori írók is panaszkodtak a mesterkéletlen természet hiányáról. A hely kiválasztásában, annak szép és egészséges fekvése mellett sokat tett a divat is, mely egyik vidéket a másiknál jobban kegyelte. Igen gazdag volt nyaralókban Nápoly vidéke is, a tarenti öböl, Szicília és Toscana némely része, Bologna és Modena (Bononia és Mutina) vidéke, valamint az észak-itáliai tavak partja, mint a lacus Larius (Como) és a lacus Benuecius (Garda) tóé. Hogy a közjóra nézve mily ártalmas volt nagy területeknek disz- és vadaskertekké való ezen járványos átalakítása, ismerjük a történelemből, s ha hogy azon időben nem kellett volna a félvilágnak Róma táplálásáról gondoskodnia, a legtermékenyebb földnek ily módon pazarlása bizonyára folytonos éhínséget szül vala.

A római kertek szemlélésekor meg kell ezektől különböztetnünk a nyaralókat a városi vagy házi kertektől, bárha ez utóbbiak közt is találkoztak

olyak, melyeket bizvást a nyaralókhöz lehetett sorozni.

A házi kertek mind Rómában, mind a többi itáliai városban divatozók valának, úgy hogy azokban a mi nagyvárosainkéhoz hasonló szűk és egészségtelen udvarokat csak a több-emeletes bérházakban lehetett látni, de még ezen udvarokat is legalább egy-két platán diszesítette, hűvös vízmedencére vetve árnyát, vagy legalább a ház lapos tetején volt egy kis kertecske.

A római házi kertek oly szoros összekötetésben voltak magukkal a házakkal, hogy ezeket együtt kell ismertetnünk. A római ház több rendbeli szabad tért foglalt be, melyek az előszobákat, termeket és elfogadó termeket helyettesíték, s ezekre nyílt minden ajtó s majd minden ablak. Ezen befoglalt terek három részre oszlottak: első volt az *Atrium*, régebbi időkben mindig, később még gyakran befödve, s így valóságos termet képezve; nem ritkán egy kis kertet volt alakítva; másodsor, a nem minden háznál található *Cavaedium*, egy nagyobb kerti udvar, melyet kapu alakú oszlopnylás, szobrok, pajzsok, fegyverek stb. ékesítettek; harmadik a *Peristylon*, mely az előbbenihez hasonló kert-udvar vala, mindig oszlopos csarnok által övezve. A *Cavaediumot* és *Peristylt* néha csak alacsony fal választá el egymástól, mely tele szokott rakva lenni szobrokkal, melyek közt mintegy ablakokon át láthatott az ember az egyik kertből a másikba. Ezen három kert-udvar egyikéből a másikba tokinthetős a szobrok vagy oszlopok közé alkalmazott függönyök által volt megakadályozható. Az *Atriumig*, vagyis az általános elfogadó-teremig juthattak az idegenek, a *Cavaedium* azonban, vagy ha ez hiányzott: akkor a *Peristyl* a család és szűkebb baráti kör számára volt fenntartva. A *Peristylt* nem környezték mindig lakosztályok, s így az valóságos kert volt, födött oszlop-csarnok által kerítve be. Hahogy hiányzott is ezen kert-udvarok egyike-másika, mégis minden háznak udvarán legalább egy kis rész volt kertet alakítva, melynek közepén vízmedencét (*implurium*) lehetett látni, a fedelekről lefolyó esővíz összegyűjtésére; néha azonban a medencéből, a közös vízvezetéknek segélyével, ugró kút szűkelt fel. Ha a tér megengedte, ezen medence tágasabb volt, s halastóul szolgált. Körötte zöld gyop terült el, az úgynevezett *viridarium*, s azon borostyán, platán és *myrthus* tenyészett.

A *Cavaediumot* Róma későbbi idejében vetemények számára is használták, s cseresop virágokkal, szobrokkal és vázakkal diszesítették. Nagyobb palotákban a *Peristyl* igen terjedelmes

volt, s valóságos kertet képezett; e tér közepén is leggyakrabban szökőkút ékeskedett, s volt benne fűdött pihenőke is, mint például a Pompejiben 1861-ben kiásott „Siricus házában.“ A körben futó csarnok oszlopai közé néha falazatot alkalmaztak, hogy a kert el legyen zárva, minélfogva a peristyl a palotákban a többi, kertszerűleg díszített udvartól csak térségesb volta és oszlop-s csarnoka által különbözött, mely alatt esős időben szoktak sétálni.

Mindezen házi kerteknél azonban ezerszerre nagyszerűbbek voltak a rómaiak nyaralói, melyek pompás halastavak, vadász-, veteményes- és díszkertek által öveztetének, melyekben műbeesű oszlopok, myrthus-sorok, szökőkútak, drága fürdők, patakok, zuhatagok és művészileg berendezett hűs kőbarlangok gyönyörködtették a szemet, melyek egyikét az első oldalon látható képünk ábrázolja.

Az 1836-ban elfogott országgyűlési ifjak felségsértési pöre.

(Vége.)

Különös volt a terrorismusnak ezen borzasztó erőszakoskodásai folytán látni, mikép a közvélemény — eme ritkán csatlakozó bíróság — mihely megértette, kik fogattak legyen el, azonnal meg volt győződve, hogy ilykoru, állapotu, tehetetlen ifjak, felségsértési, kormányváltoztatási összeesküvésre nem vetemedhettek. A kormány azonban egész a nevetségig, keserű nevetségig fontoskodott, s oly külszínt igyekezett adni a dolognak, mely gyaníttassa, miszerint isten tudja mi rettenetes dolgot fedezett föl, s mi hatalmas, veszedelmes ellenségeket kerített hálóbá. Így az elfogatások mindenütt katonacsapatok segítségével éjnek idején történtek, a foglyok — kik egy szóra, az ország bármely helyére is bizonyosan megjelentek volna, — katonai őrizet alatt kísértettek Pestre; — így Lovassy Ferenc azalatt, míg Lovassy László hazakerült, az aradi várban tartatván fogva, midőn Pestre vitették, a várból nem a hídfőlői kapun hozták ki, hanem az ellenkező oldalon levőn, hol kompon vagy csolnakon kellett a vizen átmenni; ott pedig egy minden oldalról gondosan becsinált kocsiba tétették, melyet e célra vettek az aradi cinöngőtől, s ezen egész menet alatt a víz mindkét partján katona őrcsapatok járdaltak, mintha erőszakos megtámadtatástól kellett volna tartani. Így Pesten a József-épületben tanyázó tüzérség őrizetére nem bizattak, mivel közöttük sok magyar találattik, németül pedig mindenik tud, a foglyokkal tehát beszédbe ereszkedhetnének őrök, hanem a Pesten ez alkalommal különösen megszorított olasz katonaság alkalmaztatott őrizetükre, de ez is oly vigyázattal, hogy azon néhány magyar, ki az ezredben volt, ezen szolgálatra soha sem küldetett, s történt, hogy őrcsapat-váltáshoz az utcáról térített vissza egy legényt az ezredes, mivel olaszon kívül más nyelven is tudott egypár szót gagyogni. Ben a

börtönben egy fegyveres őr állott, először éjelnappal, később csak nappal, a külön magános szobákra választott foglyoknál, az előszobában egy tizedes 12 legénynyel; a laktanya kapujában a szokott őron kívül dragonyos vagy dsidás, kinek lova nyergelten s kantározva az istállóban; az úgynevezett, de most megszorított tüzérség többi tagjai pedig bizonyos pontokra voltak elhelyezve, hogy ha megtámadtatnék a laktanya, egy pillanat alatt összezsúrdithessék a városban levő 8—10 ezer katonát. — Ezen nevetséges dolgok láttára lehetetlen volt eszünkbe nem jutni amaz ismeretes gúnyképnek: „hét sváb egy nyúl ellen.“

A börtön titkaiból igen kevés szivárgott át a közönségbe, míg az augustusi időszak ideje nem közelgett. A befogottak t. i. augusztus 23-ára perbe voltak idézve, miután pedig a keresetlevél latinul van fogalmazva, annak csak egyes pontjait iktatjuk ide; mik is a következők:

1. hogy a foglyok a pozsonyi ifjuság társadalmi együletének tagjai valának;
2. hogy három lengyel menekültet egy ideig maguknál ápoltak;
3. hogy különösen Lovassy László, e lengyelek egyikének, midőn Pozsonyból távoztak, emlékkönyvébe saját nevéhez e szót írta: „republicanus“;
4. hogy ugyanaz némely megrótt személyeknek — különösen Wesselényinek — fáklás zenével tiszteltget, s ez alkalommal lázító beszédet mondott;
5. hogy Nagyvádról pozsonyi barátinak s az egyesületben tagtársainak levelet írt, melyben hirdet, hogy a népfelcséi elvek már e tájon is terjedeznek;
6. hogy a barsi követválasztáson a kormány ellen izgatott.

És e pontok, illetőleg vádak alapján a király;

ügyek igazgatója a királyi tábla előtt felségsértési vádat emelt, s fej és jószágvesztési büntetést kért.

Mielőtt a per menetébe, s a fogoly ifjak börtönéletébe tüzetesebben cseszkednénk, nem lesz érdektelen Lovassy Lászlónak Wesselényi Miklóshoz tartott beszédét, melyre a vád egyik pontja alapítva van, egész terjedelmében közleni, már csak azért is, hogy egyrésztől Lovassy fényes elméje s ragyogó szónoki tehetsége, de másrésztől a kormány szűkkeblűsége előtűnjék:

„E napon — mondja Lovassy — melyet a báró ur teve oly szép emléküvé, örömmel adóznak lelkeink hálával és tisztelettel. Egy éve ma, hogy

szép jövőre szebb reményének teremője. Merre járt, merre kelt, űzte a részvétlenség angyalát, őrt állott a törvény és alkotmány mellett, tanácsló szózáttal hány lelket szabadított meg a kárhozattól?

„Egy kised közvélemény, melynek óriási növekedési reményét keblében hordá a báró ur, törvény-, becsület-szentelte lépéseit, részvéte követte. A szűkkeblű hatalom felhívás nélkül tüzte ki az üldözés zászlóját, hogy az öröklétre szülötet meggyilkolja. Ámde nem tudta, hogy character nem borzad vissza pallostól, erény kisértetek alatt nemesül, és hogy a közvélemény azt, kit

Szénagyűjtés. (Életkép. Szövege a „Vegyes” közt.)

a világult század gyermekei az erény, becsület és szabadság örangyalát, a szabadsajtót, az Erdélyben hontalant, a báró ur előűdézé sírjából, melybe törvénytelen önkény és nemtelen erőszak taszították. Legyen e nap örök időre a báró ur emlékének szentelve, s e napon újabb dicsőségben tűnjék fel, karöltve a szabadsajtó teremőjével. Mi e napon fontoló figyelemmel tekintünk báró úr polgári életére, látjuk, miképen szenved, mert kisértetek közepette is vas állhatatossággal harcot vívott a sötétség és korlátot nem ismerő hatalom ellen; úgy tűne fel honunk egén, mint egy

mint bántatlat kisére, mint üldözöttet őtalmaza, mindenhatósággal fogja védelmezni is. Engedje a báró ur, legyünk mi el nem felejtendő pillanatban legalább egy részben képzői azon közvéleménynek, mely tisztelet-hála- és közszeretettől lelkesítve, a báró ur személyében az üldözött nagy polgár mellett védőleg emelkedett fel.

„Mi hiszszük, eljő az idő, el kell jönni az időnek, midőn az ember törpe önségén felülemelkedve, meg fogja vetni a hitvány életet ott, hol milliók sorsa áldozatot kér, vért kiált. Azonban tudjuk, hogy alkotmányos polgár kötelessége békés

uton haladni a cél felé, s a báró urat, mint a békés uton haladásnak nagy mesterét, üdvözljük. Kezeibe tesszük azon bocsület- és életnél szentebbet, miképen a báró urat szent pályáján követni fogjuk, s engedje meg, hogy jó- s balszerencséjében osztozói legyünk, és életünknek egyik nehéz feladata legyen megtanítani a népet azon szomorú leckére, hogy Wesselényi Miklós alkotmány, törvény és bocsület útján, természeti igaz jog mellett küzdve, nyolc millió nyomatott honosinak szerencséjét eszközölni óhajtván, alacsony üldözés martaléka lön. Őrizze meg fogadásunk örök emlékeül e képet. Azért adjuk saját képét, hogy a báró ur szenvedése közepett e saját lelki erejére támaszkodhatik legbiztosabban. — Követési mintául a báró urat önmagát tüzzük ki. Mi nem kérünk viszonemléket a báró urtól; tettei oly mélyen vészték emléket keblünkbe, hogy a hála és tisztelet érzelmeit az idő kobleinkből csak kebleinkkel együtt tépheti ki. Egyetlen kérésünk van: legyen a báró ur végrendeletének utolsó pontja az, hogy sírja népszerű legyen, mint élete volt és leend; magánsan emelkedjék sírja, mint pusztá sír, zászlók és címerek nélkül; ne rejtsek izmos falak, erős záruk el szemünk elől, így a földmíves is megkönyezi, s mi meghagyjuk gyermekeinknek, hogy unokáinkat a pusztá sírhoz vigyék honszerelmet tanulni.“

Augusztus közepén feljött Békésből az öreg Tormássy, fiát meglátogatni; ez neki megengedett, de egy kir. ügyésznek s a lak-tanya kormányzó-szolgálatának társaságában. Midőn látogatás után a kir. ügyek igazgatójához ment s panaszosan említé, miszerint a szoba, melybe fia zárva van, egészcégtelen, büzhödött, mert szellőztetve még soha sem volt, hogy a fogoly friss levegőre

sohasem bocsáttatik, hogy dohányoznia nem szabad stb. Beöthy, az igazgató, a keseredett szívű atyának egyáltalában nem gyöngédnek mondható feleletet adott, s azzal utasítá el, hogy palotát nem rendelhet számukra. Léles gúnnyal említette

Békésvármegyét, s azt is, miképen tudja, hogy az öreg Tormássy most hazamenvén, majd megint panaszkodni fog, s egy ujnyi dologból egy arasznyit csinálnak; szeméretette Tormássynak, hogy minek szólott a békési gyűlésen, s midőn ezt tagadná, azon hozzátétellel, miszerint jelen volt a gyűlésen, de nem szólott, hanem sirva hallgatta a tanácskozást, feleletül azt vette Beöthytől: „ezt is kár volt tennie; ha sirni akart, azt otthon is teheté.“

Junius-julius hónapokban és augusztus elején Hollósy vármegyéről-vármegyérejárt, és az országgyűlésen jelen volt ifjakat, kivált kik az egyesületnek tagjai valának, esküdtet, s tanukat keresett össze a világ minden részéről. Sokan hiteles tanuvallo-más végett Pestre rendeltettek, de kihallgatásuk nem a kir. tábla színe előtt, hanem egy 4—5 főnyi küldöttség előtt történt a kaszárnyában, a profosz szobájában, s így hát fegyvertől környezve. A küldöttség tagjai gyanánt Plathy és Végh ítélőmesterek, Niczky, Ocskai, Dókus, kir. táblabírák említettettek.

A harmadfél hónapi fogság alatt Tormássyhoz csak atyja s nagyatyja: Báthory superintendens bocsáttatott látogatásul, de soha sem egyedül. Lovassyék inquisitoraikön ki-

„A tél.“ (Szövege a „Vegyes“ közt.)

vül Tornayt és Lapsánszkyt látták a küldöttség előtt, amazzal mint tanuval, ezzel mint állítólag büntárrsal szembesítettetvén. Annnyira haszon-talan volt a vád, hogy ennyi fáradozás, ennyi vadászat után, csak egy tanura tudtak akadni, ki elég rosszlelkű volt olyas] valamit vallani, a

mi szembesítésre némi anyagot szolgáltatathatott.

Lovassy László, az ügyigazgatásnak cenzurája alatt, két levelet írt börtönéből, egyiket június 11-én, következő tartalommal:

„Kedves édes atyám! Én e f. hó 1-ső napján érkeztem meg, s azóta itt várom sorsom kimenetelét. Tisztességes szobában vagyok, s a vármegye orvosa jár hozzám minden nap, s néhány nap alatt egészségem egészen helyre fog állni. Egy bundára s a slafrokomra, egy fehér ruhára volna szükségem, s azon alkalom, mely által édes apám ezt fel tudná küldeni, a Nagy Józsi esküdt bundáját is levihetné. Nyugtassa meg édes anyámat, hiszen nem hoztak engem örökre el! Minden ösmerősömnök köszöntésemet! Kezeiket csókolva, fiúi tisztelettel maradok tisztelő fia: L. László.”

A másikat pedig augusztus 19-én írta, következő tartalommal:

„Kedves édes apám! Én már rég válaszoltam első levelére, melyet aug. 6-án kaptam meg, de itt minden nagy ceremóniával megyen és lassan annyira, hogy ezen rég óhajtott levélírásból is csak ma lehetne valamit! Én egészséges vagyok s mulatom magamat az unalommal, s úgy vettem észre, hogy megszokás még az unalmat is tűrhetővé teszi. A f. hó 8-án megkaptam az idéző levelet s az actiómat, miket ide rekesztve megküldök. Tegnapelőtt választottak helyettem megjelenésre és védelmemre ügyvédet; én Kossuthot akartam, de mivel a kiküldött kir. fiskális az mondta, hogy M. director úr ezt egyáltalában meg nem engedi s ez ellen excipiál, én ámbár igen jól tudom, hogy ügyvédemnek azt választhatom, kit akarok, s ez ellen senkinek excipiálni jussa nincs, mégis Pergert választottam; úgy is mindegy, bárki védje ügyemet; a védelem nem lesz itt valóság, csak puszta formalitás! Actiómban a k. fiscus vádol, hogy a király élete, tekintete ellen, az egész ország veszedelmére, az ország alkotmányainak fel-forgatására, az uralkodás formája megváltoztatására összeesküdtem. Valóban, ez sok bűn, s én magam sem tudok erről semmit; annál fogva majd csak akkor hiszem, mikor törvényesen bebizonyítva leendő. Kéri a fiskus fejemet, ingatlan és ingó javaimat, s a per költségeit. Fejem ugyan van s most ugyan a kormány kezében — ezt elveheti; ingatlan vagyont nálam ne keressen; ingó vagyonban a Nagy Józsi bundáját elviheti; a per költségeit a devalváció miatti kárimba beszámítom. Kévsz napok mulva elvállik sorsom. Az ítélet legyen bár fehér vagy fekete, engem miatta a hideg kilelni csakugyan nem fog. Forró

köszöntést minden ismerőseimnek! Anyám kezeit csókolom s minden jókat forróan kívánva, maradok tisztelő fia: L. László.

„A megidéző levélben aug. 23-dik napja van, ekkor tehát ügyvédem helyettem meg fog jelenni. Újságul csak azt irhatom, hogy a bűdös férgek, kikkel egyedül szabad társalkodnom, majd megessznek, pedig már unalmamban nagy vadászatokat tartottam. Ezek ellen szeretnék összeesküdni, ha valahogy lehetne. Egyébiránt meghalva van rám nézve a világ, s az olasz bajonetoktól, mik börtönömben naponta sétálnak, a világ sorsáról semmit sem lehet meg tudni. Ugy öríznek, mintha ördög volnék, hogy a vastag falat hajszálaimmal keresztül tudnám fúrni; pedig a nemzet tömlőcéből hamarabb elszöknék egy regement consiliárius, mint ezen József-kaszárnyából L. L.”

A méltóságos director urnak a levél aligha nagyon tetszett, mivel alá a következő megjegyzést írta: „A levél vége elég meggondolatlanul van írva. Beöthy.”

Mikép a fentebbi sorokból kitűnik, a pernek augusztus 23-án kellett fölvetetni, de a fölvetel zárt ajtóknál történt, még a törvényszék titkainak fel nem fedezésére esküvel kötelezett hites jegyzőknök is kitiltásával. Nem a vádlottak állították a bíróság elébe, hanem a már említett küldöttség ment a tömlőche elfogadni megjelenésüket, s ott megértvén, hogy Tormássy Enszel, a Lovassyak pedig Pergert választották ügyvédeknek, Enszel és Perger külön-külön Plathy ítélőmesterhez hívtattak, hogy megjelenésüket a perbe igtassák; mielőtt azonban ezt megtehették, az ítélőmester elejökbe tett egy hitformulát s kívánta, hogy esküdjenek meg a szerint, hogy a pernek körülményeit s mindent, mi ez ügyben történik, örökös titokban fogják tartani; ők azt felelték, miszerint ügyvédekkel létélük alkalmával a törvényes hitet letették, több esküdni nem fognak. Az ítélőmester ellenvetette, hogy ezt egy 1795-ki normális rendelet parancsolja, s hogy a Martinovics-perben, s azóta előforduló minden esetben az ügyvédek ezen esküt letették, a mint ezt a még akkoriban életben levő Zsidó Józseftől megtudhatják, ki maga is ez esetben volt. „Ha 99 ügyvéd letette a törvénytelen esküt — válaszolák ők — egyikük sem lesz a századik.” Mire az ítélőmester kijelentette, miszerint a jelen perben nem ügyvédkedhetnek, mindazonáltal a megjelenés beigtatását nekik megengedte.

És ebben maradt az ügy; a védelem meg nem kezdetett több hetekig, ezalatt azonban Pest,

Bars- és Nógrád vármegyék eme törvénytelenység ellen felszólaltak, mind a hárman felírást, Pest és Bars annak küldöttségileg leendő felküldését, az első pedig minden megyéhez körlevelet is íratni határozott.

Perger János ügyvéd két rendbeli levele következtében Lovassy István, Lászlónak atyja, szeptember-hónapban Pestre jött, s a királyi ügyek igazgatójához elmenvén, mindenekelőtt a feletti aggodalmát nyilatkoztatta ki, hogy a választott ügyvédnek a védelemhez fogni meg nem engedték. Mire a director válaszolá: hogy a titoktartási eskü letétele nélkül az meg sem történhetik, mert ezt parancsolja az 1795. mártiusban kibocsátott kormányrendelet, mely a felségsértési perekre nézve kiszabván az eljárást, azt minden jövődöbéli esetben megtartatni parancsolja, a mint hogy ekkorig, nevezetesen 1795-ben a Martinovicsék, 1799-ben Szirmay Péter esetében, és 1801-ben is megtartatván, aszkás által szentesítettett.

Lovassy azt is felemlíté, mikép fia Kossuth Lajost kívánta volt ügyvédének. Erre azonban az igazgató kerekon kimondá, hogy az teljességgel nem engedhető meg, mert Kossuth vagy le nem tenné a titoktartási esküt, vagy ha letenné, meg is szegné. Különben is az említett rendelet szerint „*ex coetu advocatorum tabularium*“ kell a védelmezőnek választatnia, Kossuth pedig oly kevéssé táblai ügyvéd — mondá az igazgató — mint én hirlapíró.

Továbbá az atyának ama bizodalmas kérdésére, mit remélhet fiára nézve? Beöthy azon feleletet adá, hogy ő csak perbeli fél, az ítélet a bírótól függ; annyit mindazonáltal mondhat, hogy mind a négy között Lovassy László várhatja a legnagyobb büntetést. „Sajnálom őt, ugymond, s vérzik szívem állapota felett, mert nagyon jóles ifju; 21 esztendő, de annyi esze van, hogy tíznek is sok volna.“

Az elkeseredett apának megengedettett ugyan hogy fiát két ízben meglátogathassa, de a látogatás mindig egy királyi ügyész és katonai segéd jelenlétében történt. Méltó panaszkokra fakadt a bánatos apa, hogy fia börtönbe egészségtelen, hogy szabad légre nem eresztetik, hogy végre a szellemi táplálékaitól egészen megfosztatván, sem írni, sem olvasni nem engedtetik meg neki. Panaszai azonban olhangzottak, s a rab előbbeni állapotá-

ban hagyatott. Azonban a kérlelhetlen bírák, és a szivtelen örök főbbsjeinek rendelkezéseit kijátszá a köz örök rokonszenve és nemes indulata; ezek részvételéből sikerült a szenrencsétlen rabnak papirhoz és írónhoz jutni, s a nemeskeblű Wesselé nyivel magát érkekezésbe tenni. A felette érdekes sorok, míg úgy a börtöndíj és vallatás részleteiből, mint a rab nemes és megtörhetlen férfias gondolkozásáról tesznek tanúságot e lap más számban fognak megjelenni.

E szomorú drámához kevés mondani valóm van.

A nagyreményű ifju kiszabadítására nemcsak az apa, de a vele rokonszenvező jeles férfiak is mozgásba hoztak mindent; az ország összes megyéje, 4—5 kivételével, meleg érdekeltséggel viseltetett a raboskodók sorsa iránt s a legfelsőbb helyre feliratokat intézett, de a kérlelhetlen borszoló kormány könyvében más vala írva.

1837. február 27-én a királyi tábla kimondá, a hétszemélyes tábla pedig megerősíté azon ítéletet, mely szerint Lovassy László 10 évi várfogságra, Tormássy 1 évi, Lovassy Ferenc pedig három hónapi fogságra ítéltetett.

A törvényszék ítélete Lapsánszkyra is 10 évi büntetést szabott, mi általános meglepetéssel találkozott, miután a közvélemény őt tartá feladónak. Később azonban, miután az ítélet kihirdetése után nyoma is elonyészett, annyira, hogy még az 1840-ki amnestia után sem lehet róla többé hallani, közönségessé vált a meggyőződés, hogy ő csak szinleg ítéltetett el, s nem is börtönben, hanem megváltoztatott névvel Galiciába küldetett, hogy ott valamely kamarális tisztségben vegye el áruházi jutalmát.

Lovassy László Spielbergre, Morvába hurcoltatott. Az élénk s minden más tehetsége felett uralomra jutott képzelődés rajongása — mikép Horváth Mihály megjegyzi — itt rövid idő múlva aláasta a felette érzékeny kedély épségét s az 1840-ki országgyűlés által kieszközölt amnestia a nagyreményű ifjút örülten hozta vissza rokonai, barátai karjába.

Engedd meg, nemes ifju, hogy emlékedet b. Wesselényihez intézett saját szavaiddal zárjam be: „A szűkkeblű hatalom kitűzte az üldözés zászlóját, hogy az öröklétre szültet meggyilkolja!“

Waltherr Imre.

Istenítéleti párbajok nő és férfi közt.

Az istenítéletekről általán, különösen pedig a hazánkban divatozott istenítéletekről, az igazságszolgáltatásnak ezen legeggyűgyűbb nemeiről már többször volt szó lapunkban. Eddigi közleményeink kiegészítéseül most még az istenítéleteknek német szomszédjainknál divatozott egyik különös neméről szólunk.

az asszonyi állat szabadon áll, épen ütni akar s fátolába (mell-kendőjébe) nagy kő van kötve, mely négy-öt fontot nyom. A férfi pedig len övéig erő gödörben áll s a kezében levő fabuzogány oly hosszú, a milyen az asszonyi állat fátyla, annak öklétől a fátol köves végeig.

Az augspurgi városi törvény s az 1447-diki

Istenítéleti párbaj nő és férfi közt.

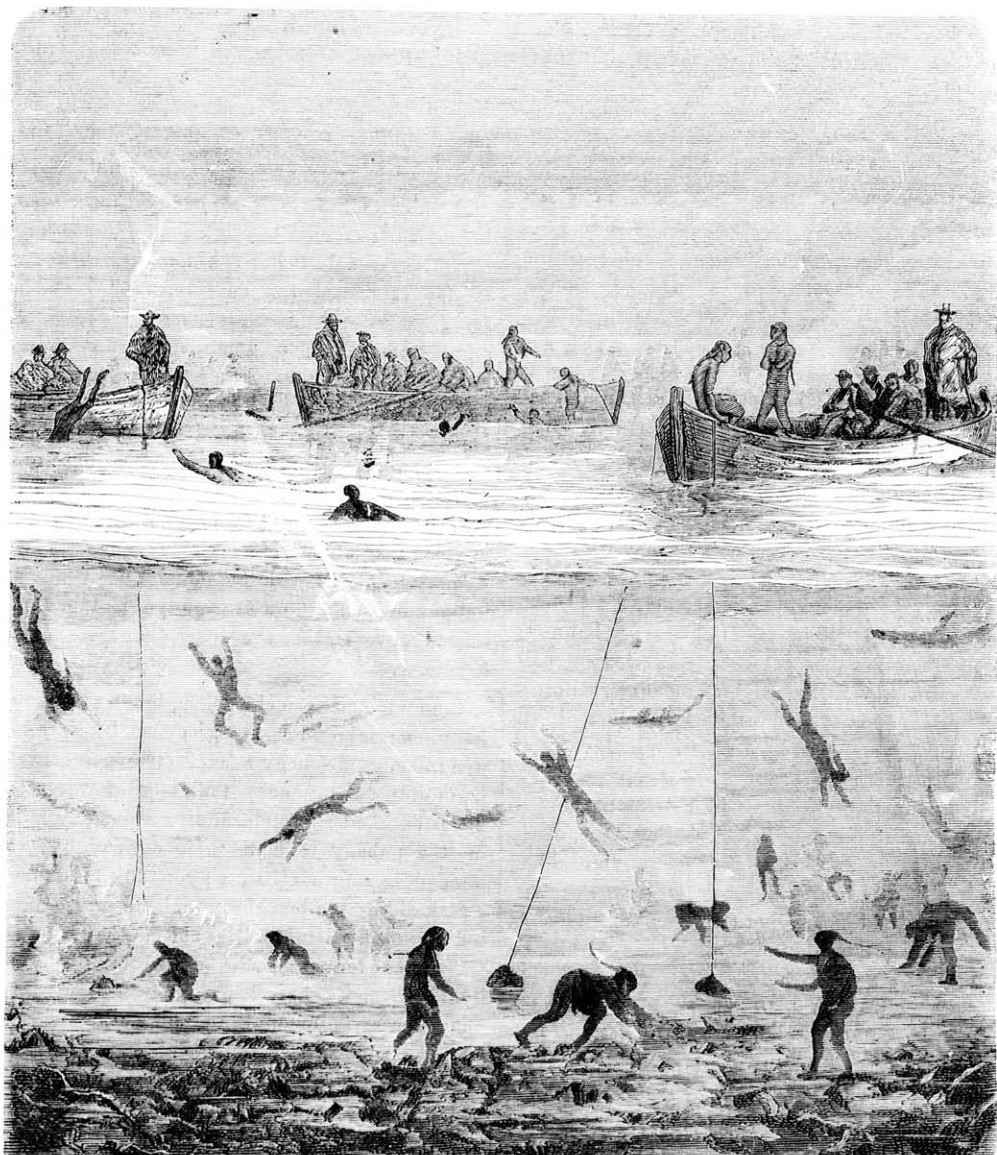
Mellékelt képünkön — mely a XV-dik századból származik, a rajta látható jelmezekből következtetve azonban a XI-dikre utal vissza, nagyon idegenszerűnek tűnhetik fel előttünk az alakok öltözete. A kép eredeti aláírása ó-német nyelven ez: „Ime itt vagyok, a miképen az asszonyi állatnak és férfiúnak kell egymással viaskodnia. És ők itt a viaskodás kezdetén ábrázoltatnak. Ime,

würzpurgi párbaji törvényes rendszabály szerint a férfi fegyverzete csupán egy rőfnyi hosszú, végén két hüvelyk vastag bot volt; míg az asszony mogyorófa-dorongja két araszszal hosszabb lehetett; ennek végéhez hatalmas kődarab volt kötve, s az egész mellkendőjébe volt belécsavarva.

Az ilyen párbaj házastársak közt nem volt megengedve, hanem kivételkép csak akkor, ha a

gonosztevőre vétkét rendes törvényes úton nem lehetett rábizonyítani. Ha t. i. a vádlott három ujját a szent ereklyetartóra tette, hogy ártatlansági esküjével a büntetést magáról elhárítsa, ez esetben a frank törvények szerint a megsértett vagy bárki más, ki vádat emelni illetékes volt,

istenítéleti párbajban agyonvernie, azt mint lefegyverzettet, bakókéz által törvényesen lefejeztetnie vagy vele bündíjt fizettetnie, ez esetben ő ártatlannak s becsületét visszanyertnek nyilvánított; ellenben ha ő fegyverezteték le, ekkor ellenfele által agyonverethetett, vagy hamis vádo-

Gyöngyhalászat Kaliforniában. (Szövege a túlsó oldalon.)

különösen pedig a nő, ha leányi vagy aszonyi becsülete erővel raboltatott el, megsemmisíthető ez esküt, ha a vádlottnak az ereklyetartóra helyezett ujjait onnan félretaszítá. Ezzel a vádló a magán bosszuállás terére lépett, azonban saját élete kockáztatásával. Mert ha sikerült ellenfelét az

lás alapján bírói ítélet által juthatott halálra, s ily esetben azon gödörbe temetteték el elevenen, melyből a vádlottnak kellett ellene harcolnia.

A párbaj ezen neme Németországon egészen a XIII-dik századig divatozott.

Gyöngyhalászat

(Xantus János „Dél-Kaliforniai utazá-á"-ból.)

Egyik kirándulásunkat a Pichilingue-fokhoz tettük, melynek meredek, víz alatti partjai a szó teljes értelmében borítvák gyöngybagyókkal; az ezen fok és Cerralbo sziget közti tengerszoros homokágya is mindenütt kláris-erdővel van borítva, több métföldnyi terjedelemben. Az öböl és fok, úgy az öböl előtti szigetek víz alatti partjai pedig kipusztulhatlan szivacs-sokasággal rakvák meg.

Mindezen fontos tárgyak együttléte egy helyen, természetesen nagy élénkséget támasztott a vállalkozók közt, kik nyereszkesedés és szerencse-szerzés reményében készek a hullámokon keresztül a tenger fenekére szállani, s rejtett kincseit éltük veszélyeztetésével is napfényre hozni.

A kláris- és szivacs-, de különösen a gyöngyhalászat egykorú a Bibor-tenger fölfedezésével, s mindig nagy szorgalommal és vetélkedéssel üzetett, különösen a mult század közepétől a jelen század elejéig. Az összes eddig hihalászott gyöngy értékét még csak megközelítőleg sem tudhatni, de az olvasó némi számításat tehet, ha megtudja, hogy sokszor több, mint 200 hajó halásztott egyszerre, s némelyikök nem kevesebb, mint 200,000 dollár értékű gyönggyel távozott el; sőt 40—50 ezer dolláron alóli halászatra (egy-egy hajónál) példa sincs. Jelenleg a bizonytalan mexicói belviszonyok következtében tetemesen alászállott a halászat, mindamellett ottlétem alkalmával 96 hajó volt a versenytéren, összesen mintegy 1,500 buvárt foglalkodtatva.

A gyöngy-bagyó itten nem halásztatik harangokkal, mint Kelet-Indiában és Persiában, mert a fokok és szigetek partjai mindenütt korallból alkotvák, s tehát kiálló ágaik és törzseik miatt üvegbaranggal nem lehet őket megközelíteni. A halászatra itt egyedül indiánok és félvérűek használtatnak, kik úszótehetségükben, de leginkább tüdejükben bizva, a hajó oldalán kiálló palánkról, fejfel lefelé, a vízbe buknak, 40—50 láb mélységbe ereszkednek, s aztán a part korall-ágai közt a bagyókhöz nyomulnak. Az ily buvár tökéletesen meztelen, s minden felszerelése övére esatolt drót-kosárból, s karjához zsinagelt kétélű bieskából áll. Az utóbbi segedelmével lefejt a kláriszirt közé nőtt bagyókat s a kosárba teszi, s mikor már fuladozni kezd, nyilsebességgel a víz-színre menekül, néhány pillanatig lélekzik, s aztán ismét alábukik.

Egy jó buvár ily eljárás mellett fél, sőt egész

napig bir halászni, a nélkül, hogy a szárazra menne, s lélekzésre ritkán használ több időt öt perc-nél, közönségesen azonban csak háromat. Minden alábukással rendszeren 2—3 bagyót hoz fel melyeket rögtön egy — a hajóról leeresztett — vödörbe vagy kosárba vet, hogy terhétől meneküljön. Néha azonban az is megtörténik, hogy számos bukást hijába tesz, máskor pedig, mint jelenléttünkör történt, egyetlen egy bukással 5 bagyót, s 10 szem „kis számú“ gyöngyöt hoz fel.

A puhany-állat, mely a gyöngyöt termi, egy 6 hüvelyk hosszú és 4 hüvelyk széles, kottós bagyólóban lakik, mely belülről különféle színeket játszó fényes mázzal van béllelve, s mely általánosán „gyöngyláz“ név alatt ismeretes, s tollkések-re, inggombokra, botgömbökre s minden más kigondolható fényüzési cikkekre használtatik világászerte. A bagyó külsője durván rovátkolt, piszkos rózsaszínű anyagból áll, mely minden inkább, mint szép. Minden bagyólap szélső oldala egy-egy szabályosan alkotott üregesorozatot képez, melyek a gyöngy elfogadására szánvák, s melyek tökéletesen légmentesen zárvák, míg a gyöngy beléjük tapad. De mihelyt a gyöngy kihull, az egész bagyón átmenő lyukak támadnak, minék következtében a bagyólóban levő puhany hamar elvész.

Igen általános azon hiedelem, hogy a gyöngy a bagyólóban lakó állat betegségének következménye; nem csoda, hogy a nép véleménye ezt tartja, miután néhány nagy tekintélyű természettudós is azt állítja. Mindazáltal e vélemény hibás, mert a puhany tökéletesen jó egészségben van mindaddig, míg házában a gyöngyök fészkelnek, s csak akkor kezd megbetegülni, mikor a gyöngy hullani kezd, s azután kevés nap múlva el is vész. Oka igen természetes és egyszerű: a kihullott gyöngyszemek helyében lyukak támadnak, melyeken a víz betödul, s a puhany nem zárhatván el magát időnkint vízmentesen — mi élete fentartására mulhatatlanul szükséges — kénytelen elveszni.

Igy, noha képes vagyok a közvéleményt e tekintetben, s úgy hiszem, tökéletesen kielégítőleg megcáfolni, mindazáltal a gyöngytermés titkát én sem tudom megfejteni. Ez még mindig a természet titka, s hihetőleg még sokáig az fog maradni, ha csak valamely gazdag tudományos intézet el nem határozza, a helyszínén célirányosan fel-

állítandó „Aquarium vivarium“ segélyével a titok kifürkészését — mi, szerintem — elegendő költség mellett, a természettudományok jelen magas állása korában, csakugyan sikerülne.

Egy ép és egészséges kagyló rendszeren 12 gyöngyöt tartalmaz, melyek alsója legnagyobb, s a sor szemei folyvást kisebbek, úgy, hogy a legfelső nem nagyobb egy gombostű fokánál. Ezen arány következtében a gyöngyök nagyságát számmal szokták megjelölni a halászaton foglalkozók és gyöngykereskedők; e számozás tökéletesen hasonló a sörét-sorozathoz. A legnagyobb akkora, mint a közönséges puska-golyó, s 00 számon ismeretes. A következő akkora mint egy fickó, s 0-al jegyeztetik. Erre következik a nyulsrét-nagyságú gyöngy egész a verébrét nagyságáig, melyek 1—10 szám alatt járnak. A gyöngy értéke, természetesen, a nagyságától függ, mert minőségre tökéletesen egyenlők. S mivel élő kagylókat ritkán találni, s mivel a nagy gyöngyszemek a kagyló életében hullanak ki, azért a kihalászott kagylók nagy része üres vagy csak néhány szem gyöngyöt tartalmaz, s így tehát nagy szemek ritkák s drágák.

A gyöngy ára a helyszínen különböző, s biztosan soha sem lehet reá számítani. Otlétünk alkalmával következő volt a gyöngy ára:

A 00 számú gyöngy szemenkint 20 reál,

„ 0 „ „ „ 12 „

„ 1 „ „ „ 8 „

„ 2 „ „ „ 6 „

„ 3 „ „ „ 4 „

„ 4 „ „ „ 2 „

„ 5 „ „ „ 1 „

A 6—10 „ latonként 30 „

Mindazáltal a kéz alatt, saját szakállukra halászó indiánoktól sokkal olcsóbban lehet venni, különösen selymekelmékért, zsebkésekért stb. Négy darab selyem zsebkendőért például egy egész zacskó gyöngyöt cseréltem be, összesen 115 különféle nagyságú szemeket *), s társaságunk néhány tagja még ennél is jutányosabban vásárolt!

A buvárok és halászgazdák nagy része azonban tökéletesen néhány gazdag gyöngykereskedő zsebében van, s felette nehéz az idegennek gyöngyöt szerezni az első kézből. A szegény nép, mely eszközül használtatik a halászatra, szükségét szenvedvén, a kereskedőhöz folyamodik, ki

soha sem mulaszt el számára bármit és bármennyit előlegezni, képzelhetlen pogány áron. E mellett a buvárok nagy része kártáznai és inni szeret, s pénze soha sem levén elégséges, mindig a kereskedőhöz folyamodik hitelért, s következképpen örökös adós! Mexicói törvények szerint a hitelező kényszerítheti az adóst a kölcsönzött összeg leszállására, s így a buvárok nagy többsége tökéletes rabszolgai helyzetben él, mert a kereskedőnek érdekében fekszik, hogy az ily kölcsönző soha se fizethesse le adósságát. A gyöngykereskedő tehát figyelemmel kíséri a buvárok mozgulatait, s felette ritkán történik, hogy ezek másnak kezeibe juttathatnának gyöngyszemeket.

Kiszedetvén a szemek a kagylókból, számaik szerint a hasonszámmal jegyzett skatulyákba helyeztetnek; a kagyló is minőségéhez képest különféle kosarakba gyűjtetik; mert a kagyló, a benne levő gyöngyház miatt, épen oly jelentékeny kereskedési cikk, mint maga a gyöngy s évenként körülbelül 2 millió font szállítatik ki La-Pazból, hol jelenlegi ára (100 fontonként) 32 reál.

S így elbeszélvén, mi az olvasót a gyöngyhalászat körül érdekelheti, még csak azt akarom megemlíteni, hogy a buvár élete nemesak a vízbe-fuladás miatt van veszélyben, de egy más, sokkal rémesebb veszély is örökösen környezi. Mindazon helyek ugyanis, hol gyöngy tonyészik, természetesen a cápák legkedvesb halász- és vadásztanyái, mert épen a korall közt élnek azon halak, puhanyok és rákfélék ezer meg ezer fajai, melyek a cápák rendes csemegéit képezik. Sokszor megtörténik tehát, hogy a cápa a buvárt megtámadja, s ha egészen nem is, legalább lábát vagy karját magával viszi; s ily szerencsétlenségek napirenden vannak. Néha csak kétségbeesett viadal után győzedelmeskedhetik az egyik vagy másik fél, s ilyenkor legtöbb esetben a buvár a győztes, mert ha idejekorán észreveszi a közelgő cápát, kétélű késével könnyen felhasíthatja torkát, mialatt oldalra fordul a szörnyeteg. A természet bölcse elrendezése ugyanis, hogy a cápák minden faja hasán bírja a száját, nem pedig a fején, mint más ragadozó halak, e szerint a cápa, mielőtt falna, oldalára kénytelen fordulni, hogy fűrészszáját harapási vagy nyelési helyzetbe hozhassa. Tízévi hiteles adatok után ítélve, a la-pazi buvárak $\frac{3}{100}$ tökéletesen felfalatik a cápák által, s $\frac{15}{100}$ része csönkává s bénává téte-
tik évenként.

A korall jelenleg nem halásztatik oly kiterjedésben, mint évek előtt, mikor még azon hiede-

*) Azaz mintegy 3 dollárnyi értékért, körülbelül 50 dollárnyi értéket.

lem élt, hogy a korall orvosi győgyerővel bir, s különféle készitésekben, például mint por, keverék, mézga stb. használtatott sokféle betegség elhárítására. Jelenleg azonban általánosan elismeretik az egész orvosvilág által, hogy a korall nem bir több győgyerővel, mint bármely osztrigából készült győgyyszer, vagy más szénsavas mészal-

katokat az állatországból. Továbbá újabb időkben a déli Csendes tenger szigetein nagy kiterjedésű telepek fedeztettek fel, melyek szintén oly szép és jó minőségűek, mint a bibortengerboliek, holott a hozzájuk jutathás sokkal kevesebb nehézségekkel jár.

A Magyarországon hódító törökök hogyan tisztelték a keresztény vallásokat.

E lapban már több ízben volt alkalmunk oly okiratokat közölni, melyek alkalmat nyújtanak érdekes összehasonlitásokra a Habsburg-ház alatti régibb uralom s a hazánk nagy részét meghódított törökök kormányzása és igazságszolgáltatása közt; amott az Üdvözítő vallását követő német kormányzókat, vezéreket, seregeket látunk, keresztény nemzetünket tüzzel-vassal, erőszak- és ármánnyal pusztítani s a legfanatikusabb vallási harcolkat üzni, míg emitt „pogány“-nak nevezett nép áll előttünk a törökökben, meghódított keresztény néppel szemben.

Az alább közölt okirat Akhmet Olay simontornyai bégnek rendeleteit adja, melyekben a kormányzata alatt álló keresztény népet, nem-hogy vallásában háborgatná (mialatt a Habsburg-ház kegyencei kegyetlenül üldözik ugyanazon időben a magyarországi protestansokat), de sőt örökdiik felette, hogy a gondjaira bizott kerületben vallása kötelességeit mindenki pontosan megtartsa, hogy a közerkölcsiség virágozzék, s az igazság személyválogatás nélkül mindenkinék egyenlő mértékkel szolgáltatassék ki.

Ily okiratokat olvasva, könnyen megérthetjük, mért nem viseltetik népünk a nem-keresztény ellenünk sokat harcolt török ellenében soha azon határtalan gyűlölettel, melyet a nem-magyarországi német iránt mai napig érzett, mely ősi gyűlölet hogy ki ne aludjék, gondoskodtak róla a Haynautól Schmerlingig terjedő legujabbkori osztrák kormányok is.

De lássuk magát, Akhmet Olay bégnek kétszáz évvel ezelőtt magyar nyelven kibocsátott rendeleteit, melyek azon kor helyesirása szerint így hangzanak:

I. Az Eskütt Ember Istenfélő legyen, az Isten Templomában járjon, otthontlétében Prédikáziót és könyörgést el-ne mulasson, hogy így mint magának 's mint alatta-valónak jó Példa-adássalval Lelkeket Istennek megnyerhesse. Ha pedig a' kívül cselekeszik, az Esküttsegre sem méltó, sem illendő.

II Azon igyekezzék, hogy a' hazugságot el-távoztassa, józan és tiszta életű, igaz mondó és tökéletes álhatatos Beszédű legyen.

III. Az Innep-törést, Lopást, Tolvajlást, Árulást, Vérontást, Szitkozódást, Lélek-mondást, Ördög-teremtette, Ördög-adta, Ördög-lelkű és Hitű etc. Undok szitkozódást, Személyválogatást, P. . . got, Latroknak pártfogását, Barátságos Atyafiúságot, Hízkeldest, Ajándékra-való nézést, Törvényekhez-való engedetlenséget, el-ne kövessen. Az ki pedig o' megnevezett Bűnök közül valamelyiket tselekeszi azokon kívül, melyeknek az Isten könyvében nyilván-való Büntetések le-iratztatott (melyek szerint ő-is büntetődjék) az Pellengrben tétetessék és ott egy kevéssé tartassék, akár Férfiű, akár Asszonyi-állat, akár Gazda, akár Szolga legyen, és azután üssenek hatot az F. . . n. Ha otsmány és trágár beszédű, a' gyülekezetben erőssen meg-pirongattassék, ha pedig az Gonoszságokban még átolkodván, még-is azokat szüntelen tselekeszi, és az föllül megírt Gonoszságokban tapasztaltatik, állandó és erős Bizonyosságokkal reá bizonyodván a' dolog, nagy gyalázatosan az közönséges Hellyen az Ekklesiából ki-üzetessék, mint arra nem méltó személyly.

IV. Minden Szombaton (ha lehet) az Esküttek öszvegyűljenek a' Fő-Birő akartyából és akkor mindenekről tehetségek szerint Igazságot szolgáltatassanak. Ha kár-tételre-való kimenetel kívánnatik, minden magok vonyogatása nélkül, annak megböcsülésére-kimennyenek kicsinynek, nagy-nak, szegénynek, gazdag-nak. Vasárnap pedig semminémű külső dolgokról való Gyűlés ne legyen, hanem azon a napon mindjajon az Isten szolgálattýában legyenek foglalatosak.

V. A' Panaszt mindenektől igazán meghalgasák, a kinek mi Büntetése következik a' Fejére, azt közönségessen egyaránt szolgáltatassák-ki, vagy külső büntetést érdemel, vagy Belsőt Templombélt.

VI. Az Esküttek magok között egymásnak, s

mind alattok valóknak érdemlett Tisztességet tegyenek, hogy egyessenek lévén egy más között minden Jóban nevelkedhessenek, Tanítójoknak pedig, mint Lelki-Pásztorok fejet hajtsanak, annak jó Gondviselőj(i), Böcsülőj(i) legyenek, és minden jóban néki engedjenek.

VII. Ha valaki az Prédikáziót elmulattyá és Vasárnap tsak otthon hever, más Vasárnap Prédikázió előtt az Pellengérben tétessék és mind a Prédikázió végeiglen benne tartassék, annak utánna üssenek négyet a F... n és botsássák békével. Hasonlóképpen valaki dolgai végben vitelére ki-mégyen ha nem kénytelen véle, avagy Szombaton mégyen- el, és Vasárnap kortsoláz, azzal-is úgy tselekedjenek, mint a Prédikázió elmulatójával. És a ki tsak azon a Mezzön, Teleken, Szőlő-Hegyen kortsoláz, és nyulászni, madarászni mégyen Prédikázió előtt, azt is el-ne szenvedjék az Eskütt Birák büntetetlen, mint afféle Isten napjának meg-rontóját, meg-büntessék.

VIII. Aki a kórságossá, dühöttét elmondja Ég ütöttét, Kő-ütöttét szinte mint a Lélek monókat, úgy megbüntessék, ha pedig valaki másra gonosztságot költ és kiált, mellyet meg-nem bizonyíthat, a minémü büntetést érdemlett volna a meg-gyalázott személy, azt a meg-gyalázó személy szenvedje.

IX. Aki az Eskütt Birákot meg-hamisíttya és végezéseket semminek tartya, és meg-káromolja, az ollyatén Vasárnapon jó reggel a Pellengérben tétessék, és Uzsona korig mind ott tartassék, azután pedig ütögessék-meg jól és bocsássák békével. A melly Eskütt Ember pedig a' büntetést nem javallya, szívessen, erőssen afféle büntetésének nem fogván, és hátramászáván a' dologban, a' kit így büntetnének ez' Bűnért a' Bűnös mellé szólván, a Bűnöst botsássák-ol, és az Bűnös mellett szállót, annak pártfogóját, akár ki legyen az, büntessék-meg, hogy így az Lator mellé senki ne merészellen szólni és támadni.

X. A Gyűlésbéli valami oly titkos dolgoknak El-igazításának idején az Esküttek között senki ne-mennyen hivatlan, még az Prédikátor is, hanem ha hivatlatik, úgy illik jelen lenni.

XI. Aszszonyok a' Gyűlésben magokat ne avassák, pattagni oda ne mennyenek, a' kik pedig az ellen cselekesznek, a Pellengérben légyen helyek.

XII. Ha az aszszonyok egy mást meg-k... k, szidalmaznak, rútíttják, egymást gyalázzák, Férfinak Tisztességet nem téznek, előtők fel nem kelnek, avagy nékik tiszteletlenül szólnak, efféle cselekedekért a Pellengérben meg-verettes-senek.

XIII. Ha valaki meg-átolkodik a' gonosz-ságban, a Templomban nem jár, sem Prédikázió halgatására, sem hetedszaki könyörgésekre, és a' ki a' Sz. Szakramentommal nem él, akár Férfiú akár Aszszony, és akár mi Rendben légyen, a' Prédikátor és még az Istenes Hívek - is, az ollyan Emberre szorgalmazatosan reá vigyázzanak, és az ollyaténna a' Tanító semmiben ne szolgállyon: sőt ha mag-hal-is, az ollyatén Halálának emlékeztetőre ne harangozzanak, a' kösség közül senki feléje ne mennyen, se sirató, se koporsó-tsinálló, se Sírásó, hanem temesse-el a' maga Háza-Népe a' mint tudja, de nem a' közönséges Temető-helyben, hanem egyéb magányos helyen s még pedig távol a közönséges Temető-helytől az maga gyalázattára.

XIV. Ha a Tanító mind ezekre és ezeknek végbenvitelére nem vigyáz, és sem az Eskütteket sem az községet a' jóra nem kényszeríti, hanem minden Latórságban élnek a' Polgárok, a' Prédikátort vastag büntetéssel meg-büntettyük, az Eskütteket meg-pálcázzuk és meg-bírságoljuk, hogy így minden Latórság meg-szünnék, minden Jámorság és tiszta Elet meg-maradhasson. A Prédikátor o' Parantsolatinkat és kiadatott Törvényeinket a Templomban a' kösség előtt gyakorta elolvassa, hogy ezután valami gonosz-ság ne essék, és senki azt ne mondhasa, hogy nem volt Hírével, és előbb meg-nem mondották néki. Ha valakin pedig ezek szerént valami esik, és nehéz léssen néki, jöjjön panaszkodni, és ha onnan hazul fél terhel jött, Isten úgy segéllyen! bizonyosan el-hidje, hogy egész Terhel botsájttyuk. Írtuk Simony-Tornyán 1669. — *Achmeti Olay Bég.*

Közl: Cs. M.

Egy hét története.

(Július 12.)

(VK.) A „napszín hajjú“ Portia — Shakespeare „Velencei kalmár“-jában — említést tesz kéri-ről, többi közt Faulconbridge angol báróról, ki oly bizarran öltözködik, hogy kabátját Olaszor-

szágban veszi, bő nadragját a francia, fővegét pedig a német földön.

Ilyenforma most Pest társasálete is: minden kis ékességét, a mivel pompázhat, idegen világ-

ból szedé össze. A budai szinkörben és az újteri színházban Geistering k. a. operette; a Belezna-kertben német Volkssüngerok szoríták háttérbe a magyar dalárokat és népzene; a császárfürdő-ban a nápolyi Calderazzi játszik üveghangszerén; a „Neue Welt“-ben pedig Mademoiselle Antoinette, a párisi café chantante-ok egy vándor madara, járja a kankánt s éneklő csapongó chansonetteket, s mellette Ziehrer bécsi zenekara tölti meg a levegőt édelgő polkák és keringők dallamával.

A kit jó sorsa e porfátyolos idényben hoz először a külföldről Pestre, keresheti, de nem fogja itt a Dunaparton megtalálni a magyarok fővárosát, hanem egyik helyen talál egy darab Bécsot, a másikon egy morzsa „champs Elysées“-t, a harmadikon pedig egy kis Lorchfeldet.

A mi a Bach-rendszer vasalapjainak nem sikerült, azt most a bohózatok és csapások rohögő műsáí folytatják: a németesítést; s úgy látszik, e dévaj manóknak jobban is sikerül ez, mint ama pápaszemek és kalucnisz hadnak, mely a S-ok tetején nem tudta megtartani az egyensúlyt, s az első szabadabb szél elsodorta valamennyit.

A pesti társaséletben alig van most egy vonás magyar. Valamennyi falragasz németül hirdeti koncertjeit, mutatványait és szini előadásait, s maholnap megőrülünk, ha e tarka tömegben megint ott fogjuk látni a nemzeti színház szerény színpaját, akármily uulmas előadást jelent is, mert legalább magyarul jelenti. A szegény népzene-szék is maholnap fűzfákra akagathatják hegedűiket, ha egyszer megunták mindig látogatlan és szűkmarkú kis korezmákban muzsikálni. Ez a nagyváros, mely fülig úszik a feneketlen kozmopolitizmus árjában, nem az ő világuk többé! A magyar dalárok is elszéledtek, legalább hírüket sem halljuk, s míg a „Varieté“ — a német bohóságok ez új csarnoka — folyvást épül: a pesti magyar népszínházra felényi részvényt sem irtak alá, mint a mennyi kollene, s mintha csak pénzárul egyenesen a Pandora-szelencét örökölte volna: alig van benne egyéb, mint fenekén a — remény.

Összes nyilvános életünkben több hét óta sehol sem hangzott a magyar szó, csak az országházban, melyet Henszlmann Imre — midőn már megunt a sok beszédet — haragjában „Schwatzbudé“-nek nevezett el, a mit valaki rögtön „locsogdának“ magyarított. Annyi bizonyos, hogy kevesebb szóbeszéd mellett e házának több tekintélye lenne, s a karzat és képviselőtest egy nagy része sem futna meg egy-egy vita vége felé oly tömegesen,

mint most, ha minden képviselő csak akkor beszélne, ha van valami mondanivalója. Részünkről nem csodáljuk, ha az ily ismétlésekből elődök vita gözköréből mindenki menekül, a ki nem rabja a lelkiismeretnek. Új kevés fordul elő, s úgy látszik, nem létezik többé eredetiség, csak az öreg Tancsics Mihálynál, ki Fiumét mindenkép úgy akarja boldogítani, (s ezt már másodízben mondta el), hogy az előtte álló hegyeket szépen vágj k le, s azok földjéből és kőveiből széles vonalat csináljanak a tengerben, hogy ott a jó fiumeiek házakat építhessenek; és a ki — a paritás olvéből indulván ki — a német nyelvet is csak úgy akarja köteles tantárgynak megtartani iskolánkban, ha a Lajtán túli tanodákban meg viszonzásúl a mi nyelvünket emelik azzá.

Ilyesmi kellett az utolsó napokban, hogy a fuladt levegőjü házát egy kissé földerítse.

A bírósági törvényjavaslat részletes tárgyalását nem is bírták tovább kihuzni három-négy napnál, s a mult szombaton megszavazták véglegesen. A kormánypártnak ezúttal jóval nagyobb többsége volt, mint az általános szavazatnál. Akkor 47, most 75 fejjel lett erősebb az ellenzéknél. Száznál több képviselő maradt távol az urnától, kik arattak, fürödtek, faluztak vagy készültek az „új világ“-ba, hol miniszterek és képviselők is — a főváros élvvadász népével együtt — szívesen hódolnak a — gráciáknak.

Bocsánat e többes számért, holott csak egy grácia van jelen — Madmoiselle Antoinette, ki a Theresa-iskola egyik vándorló, kurtaszoknyás papnője. Az, hogy francia nő, már magában is nagy vonzerővel bír nálunk, miután a mennyire divatos lett képviselőházunkban untig emlegetni Angliát: ép oly rendes dolog társaséletünkben hódolni mindennek, ha Párisból való. Regény, operette, vígjáték, szalag, fejék, szabás, művész, fodrász, szóval minden nagy keletnek örvend itt, ha e cég alatt érkezik. Antoinette k. a. is e kultusz-nak köszönheti a díszes közönséget, viharos tapsokat és tarka virágokat, melyeket esténként kap a Tükör-söresarnok „új világ“-ában. Különbö meg is kell adni, hogy többet ér, mint a fajtájából német énekesnők, például Mannsfeld k. a., ki ittléte alatt nem is részesült miniszter urak látogatásában.

Antoinette k. a. csinos barna hölgy, fekete hajjal és fekete szemekkel, melyekből csak úgy ömlik a mosoly. Annyiban hasonlít a naphoz, hogy boldogra-boldogtalanra egyiránt süt. A mint pajzán francia dalait éneklő vagy morész kankánját eltoborzékolja, mi közhön ruganyos lábának uj-

hegyével üti meg fejéke virágait: a felzajló tapsokra a söröző vagy pezsgőző asztalok minden irányában hinti szét kezével halás és kacér csókjait. Csekély hanggal, de csinosan énekel, s könnyűden és hajlékonyan táncol. Némely jelmez — például a bretagnei virágárusnőé — jól áll neki. Előadásai pajzánok, de nem illetlenek, s a sikamlós helyeket is a kellem fátyolával borítja be. Legalább ilyennek mutatta be magát eleintén; de meglehet, ha megtudja, hogy a Tüköry-gáton innen nem valami prude nép lakik, s a faj, mely hajdan „sírva vigadt,” itt ma már divatos léha élveknak adta át magát, Antoinette k. a. is megoldja a tartózkodás díszövéit, hogy mutassa azt is, a mit most még csak sejtet.

Egy olasz énekesnő is van itt, ki a Duna másik partján szeretne boldogulni, ha tudna. Azí állítja magáról, hogy „első énekesnő” Rómában, de senki sem hiszi el neki. A nápolyi Calderazzival — ki üveg-harmóniumon igen ügyesen játszik, mutatta be magát, először a népszínházban később a császárfürdő platánjai alatt; de mindkét helyen egy volt az eredmény — nem tetszett. Pedig olasz.

Miről beszéljünk még e bágyadt idényben, midőn Antoinette k. a. számára is onnyi tér jut

a hét történetében? Szerencsére itt van még Koenitz Max, az ügyes tolvaj, ki végre is bevallá, hogy a zugligetben hová rejté el a Friedenthaltól ellopott húszezer forintot. Meg is mutatá a fákát, melyek alól szépen kiásták — nem ugyan e kezek sommát, hanem mégis 19,400 fítot — Friedenthal úr és Bilkei Papp Mihály pestvárosi ügyész teljes örömeire. Bizony megérdemli e nyomozó tisztviselő, hogy nevét befoglaljuk a hét keretébe, miután az, a mivel e konokul tagadó fickót a bevallásra készíté, nem kényszerítő eszköz volt, hanem az okos rábeszélés. Eléje f sté a hálátlanságot, melyből tagadásás ered; az oktalanságot, melyvel másnak kárt okoz, a nélkül hogy magának haszna lenne belőle; és a jövőt, midőn kiszabadulván, a társadalom nem fogja elefedni vétkét, mivelhogy a tagadásban makacs és megátalkodott maradt. S ezekkel úgy a lelkére beszélt, hogy e bezárkózott lélek önkénytelenül megnyílt, smegmondá a valót.

Egyéb nem is történt. Csak még a delegátusok mentek föl Bécsbe, a felsőház tartott egy pár álmos ülést, s mire e sorok megjelennek: akkor már valószínűleg utószor lobog nemzeti zászló az országház épületén, mely a jövő őszig ép oly csöndes lesz, mint a mily zajos volt két hónap át.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

Történeti naptár. *Julius hó* 16. Róbert Károly 1342, Beranger 1857 ††.

17. A mexikói összeesküvők Miksa császár palotájára rohannak 1866. — Kosciuskó győzelme Dubienka mellett 1791. — Corday Sarelta elítéltetik 1793. — Madridi forradalom 1854. — Beniczky Lajos eltűnt 1868. — Szalay László † Salzburgban 1864.

18. Kazinczy Gábor 1818., Rotteck történész 1775. születtek. — Bouillon Gottfried † 1100. — Petrarca † 1374.

19. XII. Károly győzelme Rigánál 1701, és Clissownál 1702. — Luiza porosz királynő † 1810. — Brennus gall király győzelme a rómaiakon Kr. o. 396.

20. A lissai tengeri ütközet 1866. — Nero fölgújtja Rómát 64. — Diebitsch a Balkánt átlépi 1829. — Kolmári egyezség 1397. — A XIX. században eddig a nap ekkor sültött legforróbban 1865.

21. Robespierre és öccse Dumas, továbbá St. Just a nyaktól által kivégeztettek 1794. — Hunyady Mátyás győzelme Belgrádnál 1456. —

Prusthi béke 1711. — Passarovici béke 1718. — A jezsuita-rend eltöröltetik 1773. — Bonaparte győzelme a pyramisoknál 1798. — Lüders beveszi Nagy-Szeben 1849.

22. Mohamed szaladása 622. — Zápolya János † 1540. — Pugatscheff fölégeti Kusant 1774. — II. Napoleon reichstadi hg † 1832. — Bécsi országgyűlés 1848. — Szondy elesett Drégel védelmében 1552. — Vizkelety Béla † 1864.

Közli V. A.

— („Szénagyűjtés” és „A tél”) cím alatt mai számunk 4-dik és 5-dik oldalán két igen szép rajtot nyújtunk az olvasónak. Az egyik életkép s tárgya a szabad természet azon munkáját ábrázolja, midőn a földmives az első isten áldását takarítja be; midőn öröme van kicsinynek nagy-
nak; a kicsinyeknek a lekaszált fű közt talált madárfészkek és süldő nyúlacsákák, a gazdának pedig az illatos bő takarmány felett, mely jólétének egyik főforrása. — Másik képünk az idei párisi műkiállítás egyik legszebb szobrát állítja eléünk. Képzőművészeink a telet rendesen bebukkolóztott vén asszony, vagy fehér szakálás öreg

ember képében szerették ábrázolni, s hogy a tél eszméjét jobban megtestesítsék, ez alakok melengető keze alá „hideg márványból tüzet” is faragtak, miként egy élcés műtész megjegyzi. Carlier, az itt bemutatott szobor készítője, eltért az eddig szokásos alakítástól, s ő a telet köpenybe burkolóztató ifjú által testesíti meg, kinek minden tagja dideregni látszik. A szobrásznak, hogy plastikai legyen teremtményeiben, szüksége van meztelen testrészekre, s azért Carlier helyesen tett, hogy az ifjú lábszárait szabadon hagyta, mely körülmény a didergést egyszersmind még jobban igazolja.

S. S. (Víz-alatti hajózás.) Már a hajdan korban vágya kelt az embernek vízbe süllyedt tárgyaknak kihozatalára, vagy tengeri csaták alkalmával az ellenhajók víz-alatti megtámadására oly gépet találni fel, mely meghaladva az ember erejét, ezt sikeresen eszközölhetné. Aristoteles korában már használtatott is az első célnak megfelelőleg a buvárharang, s ha hitelt adhatunk a XIII. század több történetírójának, Nagy Sándor korában a víz-alatti utazáshoz is létezett alkalmás jármű. Akár igaz, akár nem e történetírók állítása, anynyi bizonyos, hogy ilyenmű járművek a XIII-ik században már léteztek, s velük leginkább Ukrajna lakosai éltek. Az ezenkori ilyenmű járműre vonatkozó iratok közt legtöbb figyelmet érdemel Pater Mersene-é, ki nem csupán körülményes leírásukat adá, de egyszersmind több, igen célszerű javítást is ajánla körülöttük, melyek kivitelében azonban csak pár századdal később Bushnell Dávid, connecticuti lakos, Észak-Amerikában, munkált nagy szorgalommal és leleményességgel, s első vízalatti hajója 1776-ban készült el, mely ha nem is minden nehézség nélküli, de a célnak eléggé megfelelő volt. Egy hasonló hajót készített Fulton 1801-ben, melylyel Havre s Brest francia kikötőkben tön próbát, a legjobb sikerrel. Coessin testvérek szintén Havreban tőnek próbát Napoleon parancsára saját készítésű vízalatti hajójukkal 1809-ben, mely kísérlet, ha nem is elégté ki tökéletesen a készítőket, fölfedezvén némi hiányait, az ügyes gépészek siettek tökéletesíteni rajta. Sokat tettek még e vízalatti jármű tökéletesítésére Suldant és Johnson angolok is 1820-ban, kiknek kísérleteik igen jól sikerültek. — 1830-ban pedig egy ilyenmű magyar találmány vonta magára a közfigyelmet Bécsben, Farkasfalvy Farkas Ferenc „Delphin” nevű készítménye, melynek azonban hogy mi vége lett, nem számolhatunk. A legnagyobb javításokat Montuirott, spanyol gépész eszközölte, ki után aztán az angol s francia gyárosok

több ilyenmű vízalatti hajókat készítenék a tengerrel bíró államok megrendeléséből, mint melyek azt tengeri csatáikban nagy sikerrel alkalmazták.

* (*Az osztrák-magyar tengerészet.*) Páncélos hajók: „Kaiser”, 5440 tonna tartalmu, 800 lóerejű, 10 ágyuval; „Lissa”, 5050 tonna, 1000 lóer., 12 ágyu; „Custoza” 6700 tonna, 1000 lóer., 8 ágyu; „Albrecht főherceg”, 5800 tonna, 800 lóer., 8 ágyu. — Páncélos fregatte-ok: „Ferdinand Miksa”, és „Habsburg”, mindegyik 5200 tonna, 800 lóer., 14 ágyu; „Miksa császár”, „Don Juan de Austria” és „Eugen herceg”, mindegyik 2650 tonna, 650 lóer. 12 ágyu; „Salamander” és „Drache”; egyenkint 3120 tonna, 500 lóer., 10 ágyu. — Csavarfregatte-ok: „Novara” és „Schwarzenberg”, 2650 tonna, 500 lóer., 46 ágyu; „Radecky”, (közelébb légberobbant) 2430 tonna, 500 lóer., 12 ágyu; „Donau” és „Adria” 2430 tonna, 300 lóer., 29 ágyu. — Csavarcorvette: „Fridrich”, és „Dandolo”, 1600 tonna, 230 lóer., 22 ágyu; „Helgoland”, 1770 tonna, 400 lóer., 6 ágyu. — Továbbá négy csavar-ágyunaszád 4 ágyuval, kettő 2—2 ágyuval, három csavarschooner 2—5 ágyuval, egy aviso-gőzös: „Erzsébet” 6 ágyuval. — Ezen kívül 3 csapatszálító gőzös, egy anyagszerszálító, egy torpedó-hajó, két yacht. — Vitorlás hajó van: egy corvette, egy brig, két schooner, uszó üteg, 3 szállító s 15 különféle rendeltetésű hajó, végül 9 kisebb gőzös, kikötői szolgálatokra.

— (*A pompeji ásatások*) folyvást tartanak. Nem régiben ismét egy érdekes pontot ástak ki százados sírjából. Egy nagy, diszes, egy-emeletes épület ez, valamelyik igen gazdag patricius háza. Az épület jó karban került ki a hamu közül, falai épök, csak tetőzete van leomolva. Faragványok ékítik a falakat; különösen szép a kapuzat, mely fölött egy nagy dombormű táncoló alakokat tüntet elő; a bejárat kétoldalán egyiptomi mintára faragott sphynx ült; egyik egészen ép maradt, a másinak mindkét előre nyújtott lába letört, s ezenkívül több csonkítást szenvedett. Az emeletbe vivő lépcsőzet márvány, s a fordulatoknál több domborművel ékített vázát találtak, melyekben egykor virágok pompáztak. A szobák és termek még nincsenek kitakarítva; eddigelé három kisebb és egy nagy szobát ástak ki, érdekes edényekkel, bútorzattal s négy csontvázszal. Az udvaron egy ló csontjaira akadtak, melynek a rozsdás zabla még álcsonjtjai közt volt; a kengyel, néhány csatt, melyek ott heverték, sejtetik, hogy fel volt kantározva; talán éppen menekülni akart rajta valaki a borzasztó katasztrófa elől.

kus, 84 g-katolikus, 42 g-keleti, 214 ágostai helvét, 260 evangélikus, 4 unitárius és 420 izraelita. Származásra nézve volt 203 Magyarországból, 90 Erdélyből, 9 Horvátországból, 6 Törországból, 6 Hatarőrvidékből, 61 a birodalom többi országaiból, és 17 külföldről. A második feleynél csak 192 hallgatóval volt kevesebb.

(Biztonságunk, rendőrségünk ugyan rossz,) de „Königsberg” című rendőri és rendészeti szaklapunk már vár. Szerkesztő Forster József megjelen minden vasárnap, s előfizetési ára egész évre 4 ft. A mutatónyáram most jelent meg.

(Nagy Kázmér lengyel király feltámadt hamvainak ünnepélyes eltemetése) e hó 8-ikán történt meg Krakkóban. E hős lengyel királyt, ki nálunk azonban a Zách Klára történetében szomorú emlékek hagytak hátra, a krakkói színházgyűlésben temették el, s ott pihenhet még a vágya 300 évig, a nélkül, hogy a helyet tudták volna. Júli 14-iken a véletlen útján feledték föl. A templomban Kázmér szobra állt, melynek asztalán utaláspontot készítettek. Az említett napon két kovácsa foglalkozott ott, s a mint a falazatot akarta bontani, egyszerre nagy ürege találtak, melyben selyem-foszlányokat és csontdarabokat láttak, s erről jelentést tettek. Minden arla mutatott, hogy ez Kázmér király sírja. Másnap aztán egy bizottság jelenlétében tartották meg a vizsgálatokat. A koporsó fából volt, s négy vasrúdral állott. A hosszú lád alatt a fa elrothadván, a csontok a kriptá talapzatán szétszórva feküdtek, egyazonban, hogy a vasrudakon is fenakadt több nagyotérs. A király feje kelet felé volt fordítva, őt egy cseh-kristályokkal éktöltött aranyoskoronával övezve; a jobbkez felől megtalálhatták az utolsó jogart, a lábak téján pedig az északnyugati szíjjakkal ellátott lavagarskantyúkat. A csontok néhéz selyem-foszlányok borították. Hihető, hogy a kriptá talajában megtalálják a csontok kovácsait, fegyvereket is, melyeket az 100 oda mélyestett le. Most csak a test maradványaira ügyeltek.

(Közvetlen.) Egy cseleki mészáros Sz. a múlt héten Boszniában marhat vásárolt, s azokat Páczra hajtatta. Egy hasas tehát levágatván, abban borsnyu helyett egy természetes emberi fővel állított szörny-született talált, mely borsnyu helyén, a hecsi múzeumnak küldetett be. Kérdés, vajon ez a szörny nem kacsa-e?

(V. Ferdinánd császárról) így ír egy prágai levele: „Údvartartás csak a legzűrtlegességbenha szüntelen, anélkül azonban, hogy legkévesebb is korlátozva volna. Napenkint sötétkecsészet tesz, és többször fogad hetenkint, hátha nagyobbára szegényeket, kik töle pénzt koldulnak. Körülbelül most is azt hiszi, hogy uralkodik. A legrövidebb őt áll. Hatoskörös legalább gyakran int, oly kérdéseket, melyek e hiedelmek igazsága. A magyarok iránt még most is különös rokonszenvvel nyeltek, és gyakran megemlékeznek az ő kedves Magyarországa felől. Mondhatom, igen élénk Reményköl csak akkor látni, minden rendes helyszíneken két udvari

cseled lehozza, hogy kocsiha üljön. Tehetlennnek látnak.

(König Mária) végre bevallotta, hogy a 20,000 főt nem veszté el, hanem elásta a Sváb-heggyen, hová kikísérték, s a kérdéses összeget meg is találták.

(Garay János díszes síremlékét) a vihar ledönté. Szerencsére nem tört el, s nem is szenvedett semmi nagyobb csorbákat. A temetői felügyelőség azonnal gondoskodott, hogy mielebb felállítsassák.

(A lipótmezei tébolydában) közelébb egy kiváló magyar család ivadékat szállítottak, R—y urat, ki egykor honvédtiszt volt, s most is abban a rögeszmében szenved, hogy ő honvédtábornok. Csakis úgy tudták a tébolydába vinni, hogy elhitették vele, miszerint a honvédelmi minisztériumhoz viszik, s az intézetben levő betegekre mutatva, azokat a honvédseregnek adják ki. R—y csakhamar közülm ment, s bemutatót magát, mint tábornokot. Egy beteg ekkor mereven a szeme közé néz, aztán megfordul, s egyenesen hozzá lépve, így szól: „Én meg harmadik Napoleón vagyok!” R—y erre szalutál, az illetőt fölségnek cimezi, s a legszigorubbán teljesíti parancsait. Van tehát most ott császár, tábornok és honvédsereg.

(A Kolozsvárra vitelni szándékolt első vasúti gőzmozdony) az a szerencsétlenség érte, hogy Alvincsöl beleszaladt a Marosba, honnan azonban nagy bajjal, de mégis szerencsésen kihalászván, tovább szállították. — Egyebiránt a kolozsvárnagyvárad vonalón tömérdek bámolója akad nemcsak a mozdonyoknak, hanem azon óriási töltésnek is, mely V. Hunyad környékén 17 ölnyi magasságban vonul el, s mely a legmagasabb vasúti töltések Közé tartozik hazánkban.

(Egy amerikai káptuzas a légújón) szomorú véget ért nom rég Buenos Ayresben. Az amerikai függetlenség kikiáltása évnapiján Boraille, francia légújós, pár óráig lebegett hajójával, s a hajóban levő vendégeivel a város fölött, és sem erre, sem arra nem mozdulhatott. Egyzserre mintha ledobták volna, oly erővel bukkott a kikötő hajói közé. E szorongatott helyzetben alig lehetett egy percig, az egyik gőzös tűzszikrája hullott a leggolyóra, a halon meggyulladt és a gáz felrobbant. A káptuzók mindnyájan részint halálosan megsebesültek, részint meg is haltak.

(Liszt abbé) is jelen lesz Münchenben Wagner Rikárd „Rheingold”-jának első előadásán. Párisi lapok írják, hogy a jeles zongoraművész „Krisztus” című művének oratoriumát is előadja, melyben műdörtök állítása szerint a német „descriptiv” zenét egész végletig vitte volna, honnan egy lépés sem tehető tovább ez irányban.

(Draga káptuzok.) Londonban nem régen káptuzvárad volt, mely alkalmával Káptuz néss egy leveleért 16 font sterlingt, Lutheréért 18 fontot, Wagnéréért 102 fontot, Wardechéért 150 fontot, s a szerencsétlen Maril Antónia királyné leveleért 27 fontot fizettek.

Előfizetési felhívás a „JEZSUITA-NAPTÁR”

1870-iki évfolyamára.

Pater Knittelus et Comp., a hírneves céggel, elhatározá a hathatósan és különösen a főpapság beleegyezése folytán, hogy a: **országgyűlés** ismert „Jezsuita Naptár” a jövő évre is kiadja. Lesznek benne kis és nagy papok teljes ornatusban, soha nem hallott prédikációk, titkos történetek, száradék títai, szóval: épületes szent tartalom, dupla teljes bucsuval, dupla borssal és paprikával, melyből Simor ur akkortól prús kől, hogy még a római pápa is elszédül bele.

Elő, elő, keresztény hűvek! ne sajnáljátok pétersíllérteket!

A ki vess, annak less! Ad majorem Dei gloriam!

Ára: 1 frt.

Megjelenik szeptember hó végén, díszesen kiállítva és számos sikerült illusztrációval.

Az előfizetési pénzek bérmentve Pestre

Petrík Géza,

előbb **OSTERLAMB KÁROLY** könyvkereskedésbe küldendők, ki az előfizetett példányok pontos és bérmentes szétküldéséért keszeskedik.

Gyűjtőknek 10 példány után egy, 20 példány után pedig három ingyenpéldánnyal kedveskedünk.

14 (1-°)

Kollarits József és fia

„YPSILANTIHOZ”

címzett legelső

vászonruha gyári raktarban

váczi utcában Pesten.

kaphatók a legolcsóbb árakon a legnagyobb választékban
mindennemű kész fehérneműek férfiak, hölgyek és gyermekek számára.

Férfi ingek, rumburgi, irlandi vagy hollandi vászonból, darabja 2 ft 50, 3 ft, 4 ft 50 kr, 4 ft 50 kr, 5 ft 50 kr, 6 ft, 6 ft 50 kr, 7 ft, 8 ft, 10 ft, 12 ft.

Férfi színes ingek, 1 ft 50 kr, 1 ft 80 kr, 2 ft, 2 ft 50 kr, 3 ft.

Férfi pamut madapolan ingek, 1 ft 50 kr, 1 ft 75 kr, 2 ft, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft.

Férfi gatyák, magyar, felmagyar és francia mintában, félvászonból 1 ft 10 kr, 1 ft 50 kr, 1 ft 55 kr, 1 ft 60 kr, valódi vászonból 1 ft 75 kr, 2 ft, 2 ft 25 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr.

Férfi gallérok, közelők, divatos nyakkötők, harisnyák és minden fajú vászon és batizst zsebkendők és esernyők.

Hölgy vászon ingek, sima 2 ft 25 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 5 ft, hímzett 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5—14 ftig, a legújabb francia mintában 4 ft, 4 ft 50 kr, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ft.

Hölgy francia derék fűző, 1 ft 50 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50, 4 ft, 4 ft 50 kr.

Hölgy perkill-csorsettak, 1 ft 85 kr, 2 ft 20 kr, 2 ft 25 kr, 2 ft 50 kr, 2 ft 75 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5, 6, 12 ft.

Hölgy alsósoknyák, krinolinok, lészörzoknyák, hölgy alsónadrágok, perkill, csikos és piquet barchetből, hálósoknyák, harisnyák a minden-fajú zsebkendők, szintegy gypju azóvott alsómellény s nadrágok és harisnyák, urak s hölgyek számára.

Fü vászon ingek, 2 évesnek 1 ft 0 kr, 2 ft, 4 évesnek 1 ft 90 kr, 2 ft 10 kr, 6 évesnek 2 ft 10 kr, 2 ft 40 kr, 3 évesnek 2 ft 20 kr, 2 ft 45 kr, 10 évesnek 2 ft 30 kr, 2 ft 65 kr, 12 évesnek 2 ft 40 kr, 2 ft 90 kr, 3, 50, 14 évesnek 2 ft 65 kr, 3 ft 15 kr, 4 ft, 16 évesnek 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr. Finom s iues és fehér madapolan ingek minden nagyságra és árban.

Leány ingek, sima s hímzett, leány csorsettak, nadrágok, alsósoknyák és harisnyák.

Továbbá ajánljuk legnagyobb vászon-raktárunkat rumburgi, hollandi és irlandi vászont, védőt 27, 28, 30, 32, 35, 40, 50—120 ftig, creas vászont 12 ft, 12 ft 50 kr, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 25 ft.

Vászon törülközők, kölege 5 ft 50, 6 ft, 6 ft 50, 7, 8, 10, 12—20 ftig.

Színes ágyi canavászok, vége 9, 10, 11, 12, 13—16 ftig.

Asztalkendők, kölege 5 ft, 5 ft 40 kr, 6 ft 50 kr, 7 ft, 7 ft 50 kr, 8—12 ft.

Abroszok és asztali terítékek, 6, 8, 10, 12 és 24 személyre.

Nagy választékban függönyök, ágy- és asztal-terítők, kávé abroszok s esomege-kendők.

Menyasszonyi készletekkel kész fehérnemű és vászonárúkbán a legnagyobb választékban szolgálhatunk.

Nagy Árjegyzékünket kívánságra bérmentesen beküldjük.
Bendések még a levél érkezése napján legjobban eszközletnek, s a csomagolást nem számítjuk.

669 410

Medaille de la société des sciences industrielles de Paris.

Semmi üszhaj többé!

MELANOGENE

Disque-maretti Rouen-ből. Gyár: Rouenben, rue Saint-Nicolas 39.

A haj és szakálnak pillanatnyi gyors, — bármely irányzatú, a bőrre nézve minden hártékony hatása nélküli festésére.

Ezen festőszert legjobb valamennyi eddig használtak közt. Főraktár: Pesten **Török J. gyógyszerész** urnál. király-utca 7. sz. Ára 3 ft 50 kr, postán 30 kr-rel több.

Az

„Athenaeum”-ban megjelent:

Jókai Mór: A szerelem bolondjai.

E regény talán legnagyobb szenzációt költötte a kedvelt regényíró minden eddig megjelent művei közt. Cselekvenye a legújabb mult politikai világban, az ugynevezett provisoriumban játszik. A nélkül, hogy személyeket festene, ismerősök előttünk mindezen alakok: a méltóságos úrtól — ki mindenféle kormány alatt méltóságot játszik, az élelmes bankáron s a divathölgyön át egész a cirkus bohócáig; ugyanint a nadály-természettől Államhivatalnokoktól a nemesszivi katonáig. — Társadalom-politikai korrajz e mű, mely e tekintetben mintegy folytatása a külföldön is oly nagy érdekeltséggel fogadott „Új földesur”-nak s előre is örülünk a kedvező fogadtatásnak, melyet e mű mind a szomszéd-német, mind a távolabbi angol irodalomban magának s irodalmunknak szerez. 4 kötet 4 ft.